

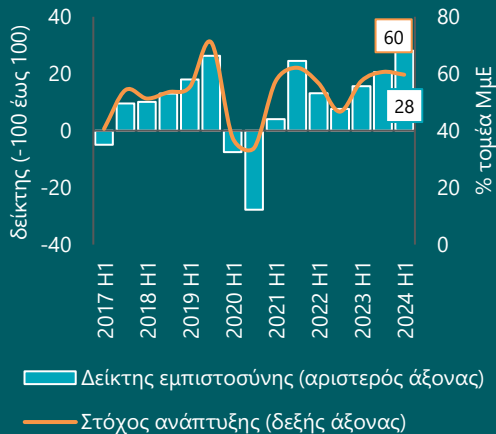
Μικρομεσαίες Επιχειρήσεις:

Δείκτης Εμπιστοσύνης & Έρευνα Συγκυρίας

Α' Εξάμηνο 2024

Σταθερή επενδυτική διάθεση και ισχυρές προοπτικές ζήτησης για τις ΜμΕ, παρά την έντονη αβεβαιότητα

Δείκτης Εμπιστοσύνης ΜμΕ

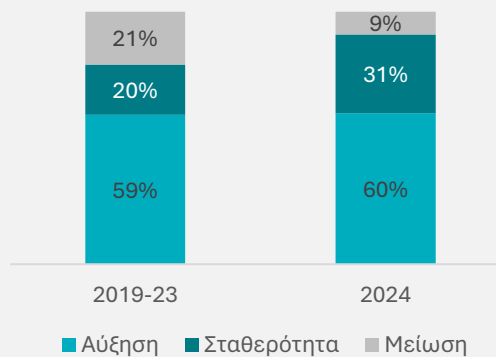
Ιστορικά υψηλή επίδοση σημείωσε ο Δείκτης Εμπιστοσύνης των ΜμΕ κατά το πρώτο εξάμηνο του 2024, φτάνοντας τις 28 μονάδες (έναντι 21 το προηγούμενο εξάμηνο και 24 το δεύτερο εξάμηνο 2019 που ήταν ως τώρα η καλύτερη επίδοση). Παράλληλα, το ποσοστό του τομέα που προσανατολίζεται σε αναπτυξιακές στρατηγικές παρέμεινε σταθερά υψηλό στο 60% του τομέα (αν και χαμηλότερο από το 70% του δεύτερου εξαμήνου του 2019). Το θετικό κλίμα επιβεβαιώνεται και από το συνεχώς πτωτικό ποσοστό ΜμΕ με προβλήματα επιβίωσης, οι οποίες έφτασαν σε ιστορικά χαμηλά επίπεδα (8% των ΜμΕ, από 11% το προηγούμενο εξάμηνο και 10% κατά το δεύτερο εξάμηνο του 2019).

Συνθήκες ζήτησης

Εξετάζοντας τις συνιστώσες της αύξησης του Δείκτη Εμπιστοσύνης σε ιστορικά υψηλά επίπεδα, αναδεικνύεται πως αυτή οφείλεται κυρίως στις προσδοκίες ζήτησης των ΜμΕ για το 2024, καθώς ο δείκτης μελλοντικής ζήτησης διπλασιάστηκε στο ιστορικό υψηλό των 50 μονάδων (από 25 μονάδες το προηγούμενο εξάμηνο και περίπου 40 μονάδες στο τέλος του 2019). Από την άλλη πλευρά η δεύτερη συνιστώσα του δείκτη που αφορά την τρέχουσα ζήτηση διατηρήθηκε σχετικά σταθερή στις 29 μονάδες (αντίστοιχα με τα υψηλά του δεύτερου εξαμήνου του 2019).

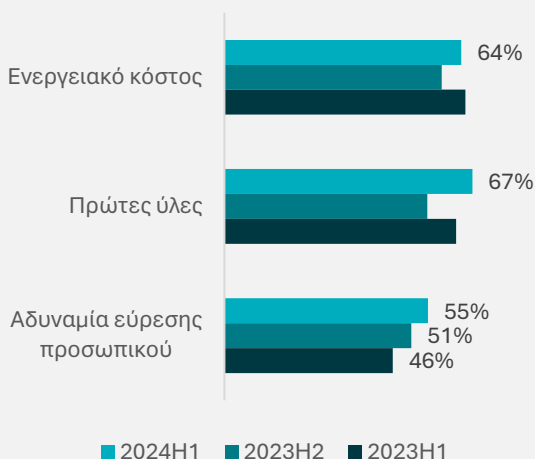
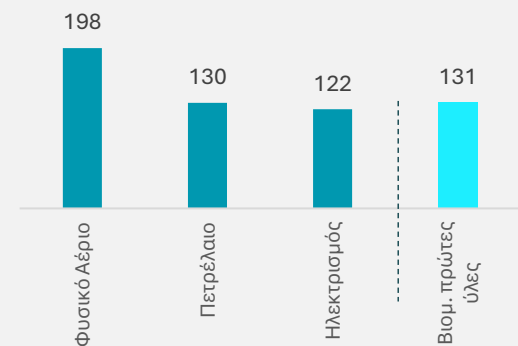
Μεταβολή πωλήσεων (% τομέα ΜμΕ)

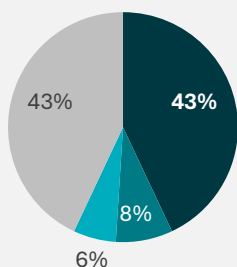
Μάλιστα, η αναμενόμενη αύξηση της ζήτησης μοιάζει να έχει και διαρθρωτική, μονιμότερου χαρακτήρα διάσταση αφού συνδυάζεται με ιστορικό υψηλό και στο ποσοστό των ΜμΕ που προγραμματίζει να αυξήσει την απασχόληση του το επόμενο εξάμηνο (33% έναντι 30% προηγούμενο ιστορικό υψηλό κατά το δεύτερο εξάμηνο του 2019).

Η ισχυρή προσδοκώμενη ζήτηση του 2024 αναμένεται να οδηγήσει την μεγάλη πλειοψηφία του τομέα σε αύξηση πωλήσεων (60% των ΜμΕ, ποσοστό σχετικά σταθερό σε σχέση με την προηγούμενη πενταετία), και να περιορίσει τις ΜμΕ που αναμένουν μείωση των πωλήσεων τους σε μονοψήφιο ποσοστό (9% έναντι 21% την προηγούμενη πενταετία), με την αύξηση του κύκλου εργασιών για το σύνολο του τομέα να αναμένεται να είναι της τάξης του 7%.

Πηγή: Έρευνα Συγκυρίας ΕΤΕ

Παράγοντες πίεσης
(% τομέα ΜμΕ)Παράγοντες κόστους
(Μέσες τιμές 2024, 2019=100)Επίδραση Σουέζ
(% τομέα ΜμΕ)

- Επίδραση σε κόστος και χρόνο
- Επίδραση σε κόστος
- Επίδραση σε χρόνο
- Χωρίς επίδραση

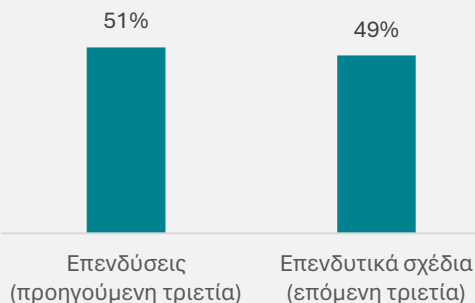

Παρά τις θετικές προσδοκίες των επιχειρήσεων όσον αφορά τη ζήτηση, η τρέχουσα συγκυρία συνεχίζει να χαρακτηρίζεται από έντονη αβεβαιότητα. Ως βασικές προκλήσεις που δημιουργούν πίεση στη λειτουργία των ΜμΕ, μέσω της έρευνας της ΕΤΕ ξεχωρίζουν οι ακόλουθες:

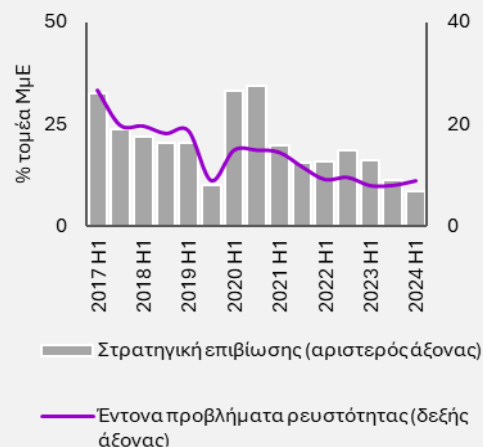
- Αυξανόμενο βαίνει το ποσοστό των ΜμΕ για το οποίο αποτελεί πρόβλημα η εύρεση προσωπικού (55% του τομέα, έναντι 51% το προηγούμενο εξάμηνο και 46% το πρώτο εξάμηνο του 2023). Η πίεση αυτή είναι εμφανέστερη στις πολύ μικρές επιχειρήσεις, οι οποίες κάλυψαν μόλις το 1/2 των θέσεων εργασίας για τις οποίες επεδίωξαν προσλήψεις το 2023 (έναντι περίπου 80% για τις μεγαλύτερες επιχειρήσεις)^[1].
- Παρά την σταθεροποίηση τους κατά το προηγούμενο έτος, οι τιμές ενέργειας εξακολουθούν να βρίσκονται αρκετά υψηλότερα σε σύγκριση με τα προ-ενεργειακής κρίσης επίπεδα, με το φυσικό αέριο να ξεχωρίζει έχοντας σχεδόν διπλάσια τιμή έναντι του 2019 με το πετρέλαιο και τον ηλεκτρισμό να είναι επίσης 20-30% ακριβότερα. Τα επίπεδα αυτά κρίνονται ως ιδιαίτερα πιεστικά για το 64% των ΜμΕ, με τις πολύ μικρές και μικρές επιχειρήσεις να πιέζονται σε μεγαλύτερο βαθμό (69% και 68% αντίστοιχα έναντι 57% για τις μεσαίες).
- Πιεστικό πρόβλημα για τα 2/3 περίπου του τομέα αποτελεί και το υψηλό κόστος πρώτων υλών, με την πίεση στις βιομηχανικές ΜμΕ να είναι μεγαλύτερης έκτασης (81% έναντι 71% για τις κατασκευές, 69% για το εμπόριο και 46% για τις υπηρεσίες), κάτι το οποίο μπορεί επίσης να εξηγηθεί από το γεγονός ότι οι τιμές βιομηχανικών πρώτων υλών εξακολουθούν να είναι σε επίπεδα σημαντικά υψηλότερα του 2019.

Πολλαπλασιαστικά στις παραπάνω πιέσεις επιδρά η αυξημένη γεωπολιτική αστάθεια. Ειδικότερα, οι μειωμένες διελεύσεις εμπορικών πλοίων από το κανάλι του Σουέζ (-47% το πρώτο 4μηνο του 2024 σε σχέση με την ίδια περίοδο το 2023) δρουν επιβαρυντικά για το 57% των ΜμΕ. Αναλυτικότερα, το 43% του τομέα αναφέρει πως εξαιτίας της συγκυρίας αυτής αντιμετωπίζει αυξημένα κόστη αλλά και αυξημένους χρόνους στην παράδοση/παραλαβή προϊόντων και πρώτων υλών, έναντι 8% που αντιμετωπίζει μόνο αυξημένο κόστος και 6% που αντιμετωπίζει μόνο αυξημένη αναμονή.

[1] Δείτε σχετικά: Μικρομεσαίες Επιχειρήσεις, Ειδικό θέμα: Εργατικό δυναμικό, Μάιος 2024, Εθνική Τράπεζα
Πηγές: IMF, Έρευνα Συγκυρίας ΕΤΕ, Εκτιμήσεις Εθνικής Τράπεζας

ΜμΕ με επενδύσεις
(% τομέα ΜμΕ)

Χρηματοοικονομική υγεία ΜμΕ

*σημειώνεται ότι το ποσοστό αυτό είχε αγγίξει υψηλά άνω του 65% σε περιόδους με χαμηλότερη πίεση αβεβαιότητας - γεγονός που δημιουργεί περαιτέρω προοπτικές ανόδου στο μέλλον

**Ως χρηματοδοτικό κενό ορίζεται η σχέση μεταξύ της ζήτησης για χρηματοδότηση και της διαθεσιμότητας αυτής. Η αρνητική τιμή καταδεικνύει πως η διαθέσιμη χρηματοδότηση προς τις ΜμΕ υπερκαλύπτει της ανάγκες αυτών.

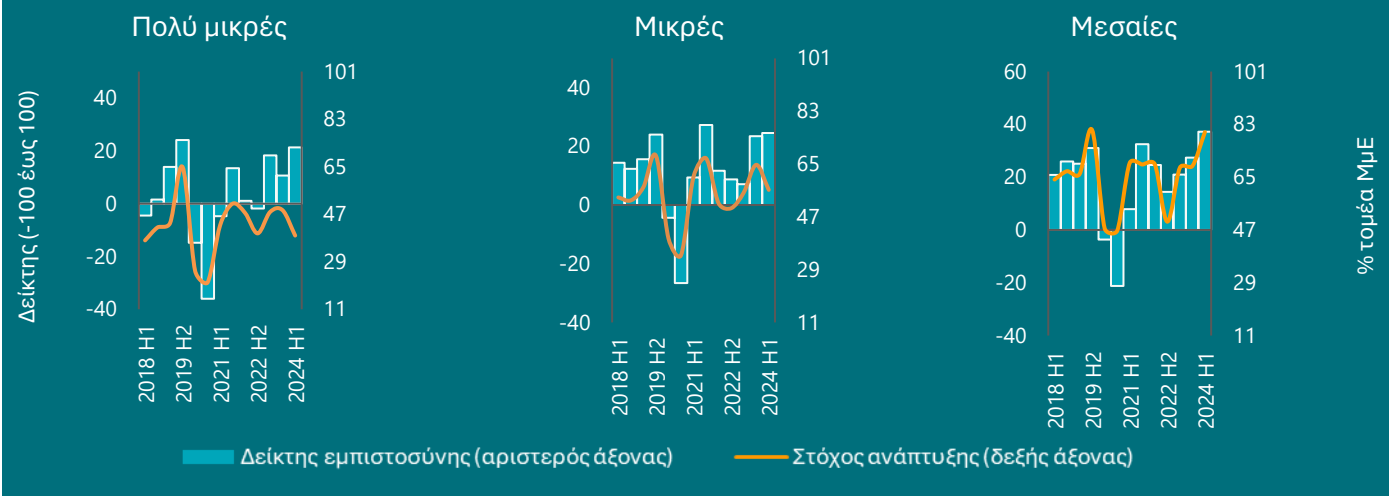
Πηγή: Έρευνα Συγκυρίας ΕΤΕ

Σε αυτό το περιβάλλον αβεβαιότητας, οι ελληνικές ΜμΕ φαίνεται να είναι επιφυλακτικές στο να μετουσιώσουν τις θετικές προσδοκίες τους για τη ζήτηση σε ενισχυμένα σχέδια ανάπτυξης. Συγκεκριμένα, οι επιχειρήσεις που δηλώνουν τη διατήρηση των κεκτημένων ως βασική στρατηγική τους προτεραιότητα είναι της τάξης του 1/3 του τομέα (32% του τομέα, έναντι 28% το προηγούμενο εξάμηνο), προσεγγίζοντας το ιστορικό υψηλό «στάσης αναμονής» λόγω αβεβαιότητας κατά την εκκίνηση της ουκρανικής κρίσης (35%, το πρώτο εξάμηνο του 2022). Παρά την επιφυλακτική τους στάση ωστόσο, οι ΜμΕ διατηρούν σταθερή στο υγιές επίπεδο του 50% του τομέα την διάθεσή τους για επενδύσεις*.

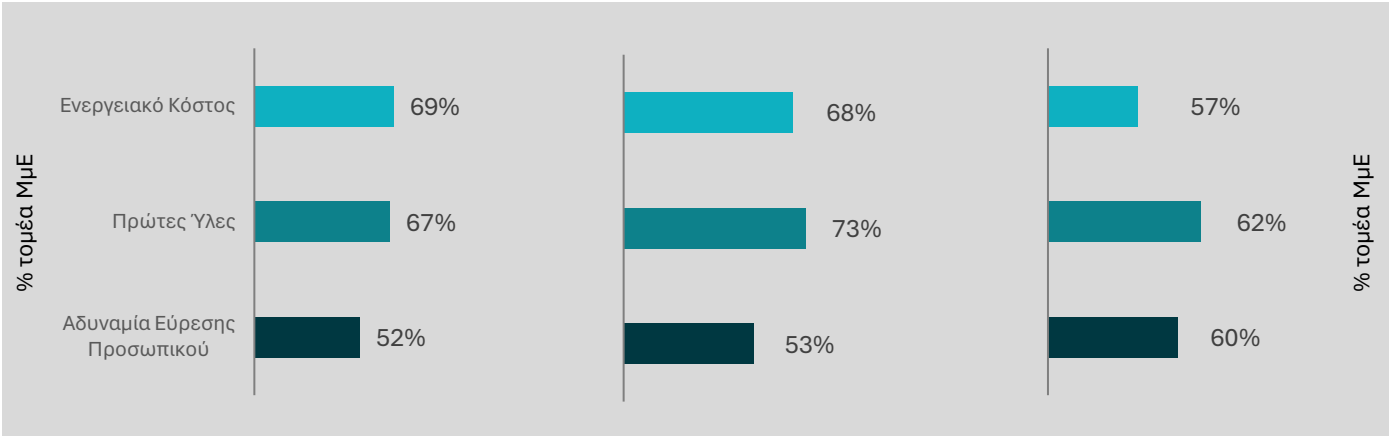
Σταδιακή εξομάλυνση στο εξωτερικό περιβάλλον αναμένεται το επόμενο διάστημα να προκύψει από τον κύκλο χαλάρωσης της ευρωπαϊκής νομισματικής πολιτικής (καθώς τα επίπεδα των επιτοκίων κρίνονταν από το ½ του τομέα ως υψηλά), ο οποίος σε συνδυασμό με την σταδιακή υποχώρηση των παραπάνω πιέσεων, αναμένεται να πυροδοτήσει την εκκίνηση νέων επενδυτικών σχεδίων. Στην περαιτέρω ενίσχυση της επενδυτικής διάθεσης των επιχειρήσεων (όταν το επιτρέψει το εξωτερικό περιβάλλον) συνηγορεί επίσης το γεγονός ότι η χρηματοοικονομική υγεία των ΜμΕ παραμένει ιδιαίτερα ανθεκτική, με το ποσοστό των επιχειρήσεων που αντιμετωπίζουν έντονα προβλήματα ρευστότητας να διατηρείται σε ιστορικά χαμηλά επίπεδα (8-9%). Σημειώνεται, ότι η επαρκής κάλυψη χρηματοδοτικών αναγκών των ελληνικών ΜμΕ αποτυπώνεται και σε πρόσφατη έρευνα της ΕΚΤ (SAFE), όπου καταγράφεται αρνητικό κενό χρηματοδότησης** (από τραπεζικά δάνεια), για πρώτη φορά στο διάστημα της έρευνας (15ετία).

Παράρτημα Ι: Ανάλυση ανά μέγεθος^[1]

Δείκτης Εμπιστοσύνης^[2]

Πιεστικά προβλήματα ΜμΕ

[1] Τα μεγέθη των επιχειρήσεων στην παρούσα ενότητα διακρίνονται βάσει του κύκλου εργασιών τους ως εξής (σε εκ. €): Πολύ μικρές (0 – 0,5), Μικρές (0,5 – 2,5) και Μεσαίες (2,5 – 10]

[2] Ο δείκτης αντιστοιχεί στο καθαρό ισοζύγιο των απαντήσεων για μείωση (-100), σταθερότητα (0) και αύξηση (+100).

Πηγή: Έρευνα συγκυρίας Εθνικής Τράπεζας

Σημαντική αύξηση παρουσιάζεται στο Δείκτη Εμπιστοσύνης για όλα τα μεγέθη των επιχειρήσεων και ιδιαίτερα για τις πολύ μικρές και τις μεσαίες. Ο στόχος ανάπτυξης κινείται καθοδικά, με εξαίρεση τις μεσαίες επιχειρήσεις, οι οποίες καταγράφουν αξιοσημείωτη άνοδο. Παράλληλα, για το μεγαλύτερο ποσοστό των επιχειρήσεων κάθε μεγέθους, τα αυξημένα κόστη στην ενέργεια και τις πρώτες ύλες σε συνδυασμό με την αδυναμία εύρεσης προσωπικού αποτελούν πολύ πιεστικά προβλήματα (με τις πραγματικές επιδράσεις ωστόσο, ως ποσοστό επιτυχούς κάλυψης θέσεων εργασίας, να είναι εμφανέστερες στις πολύ μικρές επιχειρήσεις*).

Πολύ μικρές επιχειρήσεις: Στις 21 μονάδες αναρριχήθηκε ο Δείκτης Εμπιστοσύνης των πολύ μικρών επιχειρήσεων (έναντι 11 το προηγούμενο εξάμηνο), ενώ πτώση κατέγραψε το ποσοστό των επιχειρήσεων που στοχεύει στην ανάπτυξη (39% έναντι 48% το προηγούμενο εξάμηνο). Επιπλέον, το ενεργειακό κόστος και οι πρώτες ύλες αξιολογούνται ως πολύ πιεστικά προβλήματα από περίπου το 70% του τομέα, ενώ η αδυναμία εύρεσης προσωπικού από το 52%.

Μικρές επιχειρήσεις: Βελτίωση 2 μονάδων κατέγραψε ο Δείκτης Εμπιστοσύνης για τις μικρές επιχειρήσεις (25 έναντι 23 το προηγούμενο εξάμηνο), ενώ μείωση σημειώθηκε στο ποσοστό των επιχειρήσεων που στρέφονται σε αναπτυξιακές στρατηγικές (56% έναντι 65% το προηγούμενο εξάμηνο). Παράλληλα, το ενεργειακό κόστος, οι πρώτες ύλες, και η αδυναμία εύρεσης προσωπικού ασκούν πίεση στο 68%, το 73%, και το 53% του τομέα αντίστοιχα.

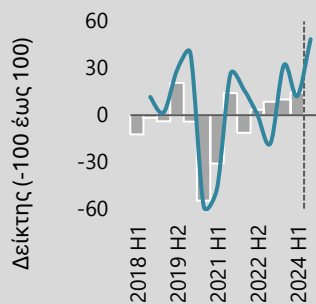
Μεσαίες επιχειρήσεις: Αξιοσημείωτη άνοδο κατέγραψε τόσο ο Δείκτης Εμπιστοσύνης (37 έναντι 27 μονάδων το προηγούμενο εξάμηνο) όσο και το ποσοστό των επιχειρήσεων που στοχεύουν στην ανάπτυξη (80% έναντι 69% το προηγούμενο εξάμηνο) για τις μεσαίες επιχειρήσεις. Τέλος, περί το 60% του τομέα πιέζεται από τα αυξημένα κόστη στην ενέργεια και τις πρώτες ύλες, καθώς και από την αδυναμία εύρεσης προσωπικού.

*Δείτε σχετικά: Μικρομεσαίες Επιχειρήσεις, Ειδικό θέμα: Εργατικό δυναμικό, Μάιος 2024, Εθνική Τράπεζα

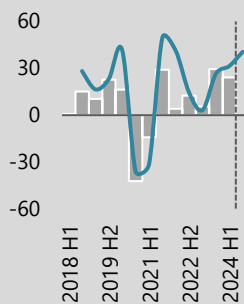
Παράρτημα Ι: Ανάλυση ανά μέγεθος^[1]

Εξέλιξη ζήτησης^[2]

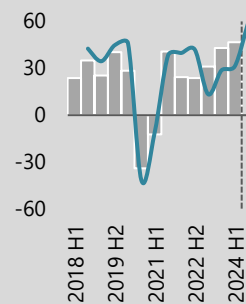
Πολύ μικρές

Μικρές

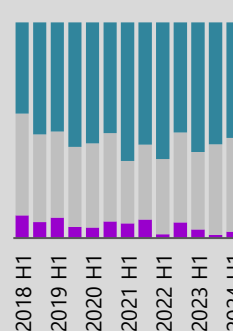
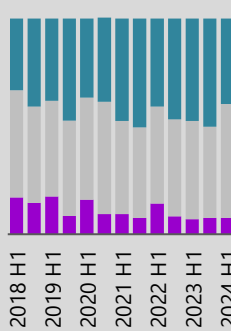
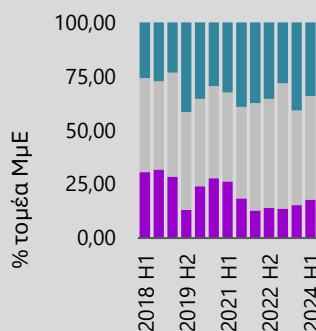

Μεσαίες

■ Τρέχουσα ζήτηση — Μελλοντική ζήτηση (προηγείται 1 εξάμηνο)

Προβλήματα ρευστότητας

■ Έντονα προβλήματα ρευστότητας ■ Μέτρια προβλήματα ρευστότητας ■ Χωρίς προβλήματα ρευστότητας

[1] Τα μεγέθη των επιχειρήσεων στην παρούσα ενότητα διακρίνονται βάσει του κύκλου εργασιών τους ως εξής (σε εκ. €): Πολύ μικρές (0 – 0,5), Μικρές (0,5 – 2,5) και Μεσαίες (2,5 – 10)

[2] Ο δείκτης αντιστοιχεί στο καθαρό ισοζύγιο των απαντήσεων για μείωση (-100), σταθερότητα (0) και αύξηση (+100).

Πηγή: Έρευνα συγκυρίας Εθνικής Τράπεζας

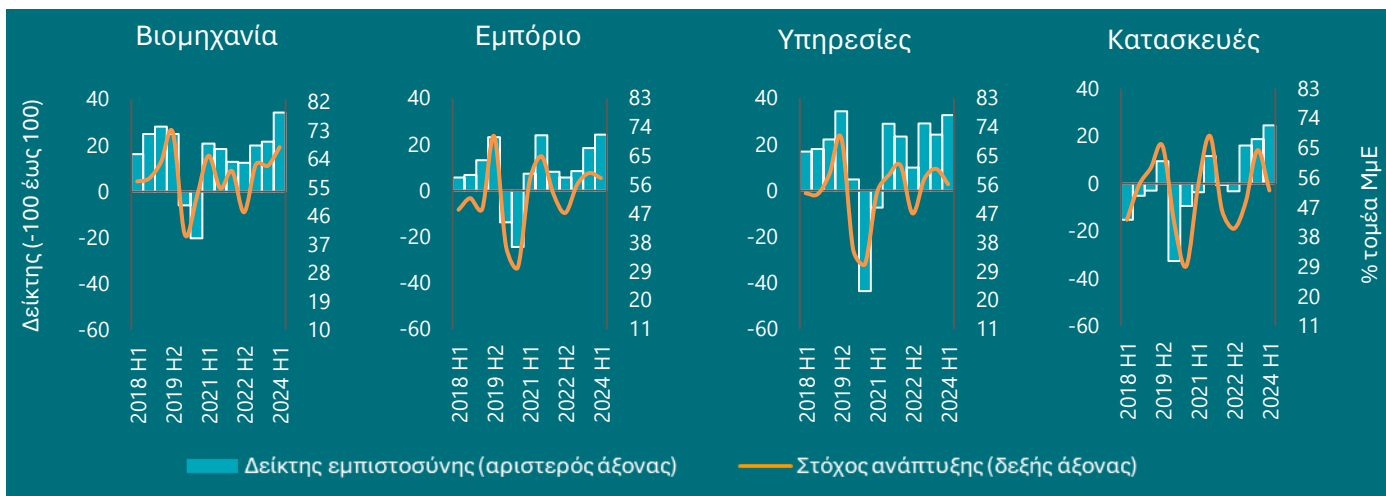
Ανοδική πορεία ακολούθησε ο δείκτης της τρέχουσας ζήτησης για τις πολύ μικρές και τις μεσαίες επιχειρήσεις, με τις προοπτικές του επόμενου εξαμήνου να εμφανίζονται ιδιαίτερα θετικές για όλα τα μεγέθη των επιχειρήσεων. Παράλληλα, υγιής δείχνει η χρηματοοικονομική εικόνα όλων των μεγεθών επιχειρήσεων. Αναλυτικότερα:

Πολύ μικρές επιχειρήσεις: Βελτιωμένος κατά 5 μονάδες είναι ο δείκτης τρέχουσας ζήτησης για τις πολύ μικρές επιχειρήσεις (15 μονάδες έναντι 10 το προηγούμενο εξάμηνο), ενώ αξιοσημείωτη άνοδο εμφανίζει και ο δείκτης μελλοντικής ζήτησης (49 μονάδες έναντι 12 το προηγούμενο εξάμηνο). Παράλληλα, το ποσοστό του τομέα που έχει έντονα προβλήματα ρευστότητας διαμορφώθηκε στο 18% (έναντι 15% το προηγούμενο εξάμηνο).

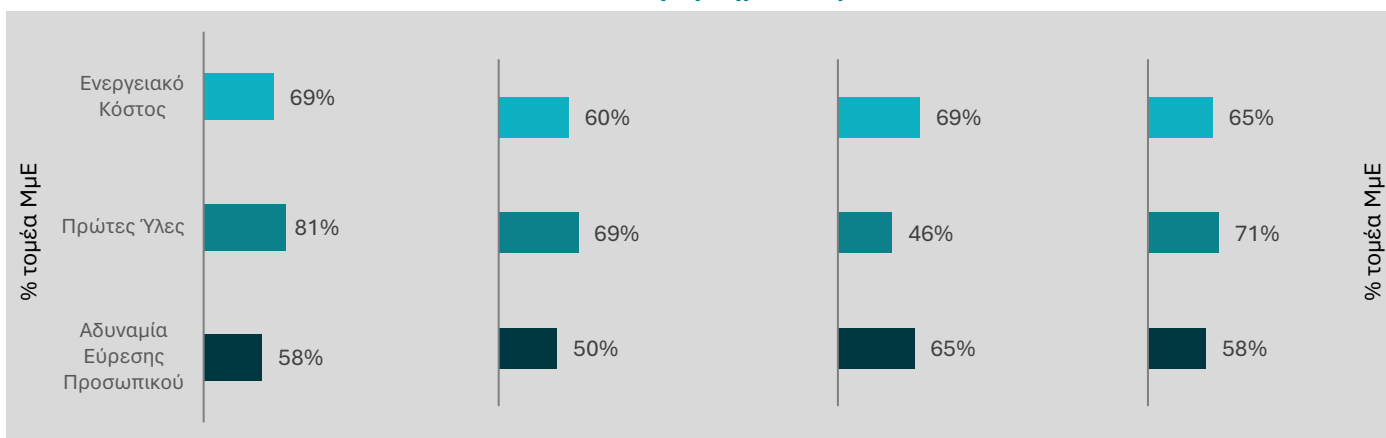
Μικρές επιχειρήσεις: Επιδείνωση παρουσίασαν οι συνθήκες τρέχουσας ζήτησης για τις μικρές επιχειρήσεις, με τον αντίστοιχο δείκτη να διαμορφώνεται στις 24 μονάδες (έναντι 29 το προηγούμενο εξάμηνο). Ωστόσο, θετικές εμφανίζονται οι μελλοντικές προσδοκίες του τομέα, με τον αντίστοιχο δείκτη να αυξάνεται στις 40 μονάδες (έναντι 31 το προηγούμενο εξάμηνο). Επιπλέον, το ποσοστό του τομέα που έχει έντονα προβλήματα ρευστότητας παρέμεινε σταθερό στο 8% για δεύτερο συνεχόμενο εξάμηνο.

Μεσαίες επιχειρήσεις: Στις 47 μονάδες διαμορφώθηκε ο δείκτης τρέχουσας ζήτησης για τις μεσαίες επιχειρήσεις, βελτιωμένος σε σχέση με το προηγούμενο εξάμηνο (43 μονάδες), ενώ σημαντική αύξηση κατέγραψε και ο δείκτης μελλοντικής ζήτησης, ο οποίος διαμορφώθηκε στις 59 μονάδες (έναντι 31 το προηγούμενο εξάμηνο). Τέλος, το ποσοστό των επιχειρήσεων που παρουσιάζουν έντονα προβλήματα ρευστότητας αντιστοιχεί στο 3% του τομέα, οριακά αυξημένο σε σχέση με το προηγούμενο εξάμηνο (2%).

Παράρτημα II: Ανάλυση ανά κλάδο

Δείκτης Εμπιστοσύνης^[1]

Πιεστικά προβλήματα ΜμΕ

[1] Ο δείκτης αντιστοιχεί στο καθαρό ισοζύγιο των απαντήσεων για μείωση (-100), σταθερότητα (0) και αύξηση (+100).

Πηγή: Έρευνα συγκυρίας Εθνικής Τράπεζας

Αξιοσημείωτη άνοδο καταγράφει ο Δείκτης Εμπιστοσύνης για όλους τους κλάδους των επιχειρήσεων, ενώ υποχώρηση σημειώνεται στο στόχο ανάπτυξης για όλους τους τομείς, με εξαίρεση τον κλάδο της βιομηχανίας. Παράλληλα, το μεγαλύτερο ποσοστό των επιχειρήσεων όλων των κλάδων αξιολογούν ως πολύ πιεστικά προβλήματα τα αυξημένα κόστη στην ενέργεια και τις πρώτες ύλες, καθώς και την αδυναμία εύρεσης προσωπικού. Πιο συγκεκριμένα:

Βιομηχανία: Ιστορικό υψηλό άγγιξε ο Δείκτης Εμπιστοσύνης ΜμΕ στη βιομηχανία που αναρριχήθηκε στις 34 μονάδες (έναντι 22 το προηγούμενο εξάμηνο), ενώ σε ανοδικό έδαφος κινήθηκε και το ποσοστό των επιχειρήσεων που στοχεύει στην ανάπτυξη (68% έναντι 62% το προηγούμενο εξάμηνο). Παράλληλα, το ενεργειακό κόστος, οι πρώτες ύλες, και η αδυναμία εύρεσης προσωπικού ασκούν πίεση στο 69%, το 81%, και το 58% του τομέα, αντίστοιχα.

Εμπόριο: Βελτίωση 6 μονάδων παρουσίασε ο Δείκτης Εμπιστοσύνης ΜμΕ στο εμπόριο (24 έναντι 18 το προηγούμενο εξάμηνο), ενώ οριακή μείωση σημειώθηκε στο ποσοστό των επιχειρήσεων που στρέφονται σε αναπτυξιακές στρατηγικές (58% έναντι 60% το προηγούμενο εξάμηνο). Επιπλέον, το ενεργειακό κόστος, οι πρώτες ύλες, και η αδυναμία εύρεσης προσωπικού ασκούν πίεση στο 60%, το 69%, και το 50% του τομέα, αντίστοιχα.

Υπηρεσίες: Σημαντική άνοδο σημείωσε ο Δείκτης Εμπιστοσύνης ΜμΕ στις υπηρεσίες (33 μονάδες έναντι 2 το προηγούμενο εξάμηνο), με το ποσοστό των επιχειρήσεων που στοχεύει στην ανάπτυξη να υποχωρεί στο 56% (έναντι 61% το προηγούμενο εξάμηνο). Τέλος, περί τα 2/3 των επιχειρήσεων του τομέα πιέζονται από το ενεργειακό κόστος, ενώ το 58% από την αδυναμία εύρεσης προσωπικού με το ποσοστό που επηρεάζεται από το κόστος πρώτων υλών να είναι συγκριτικά χαμηλότερο (46%).

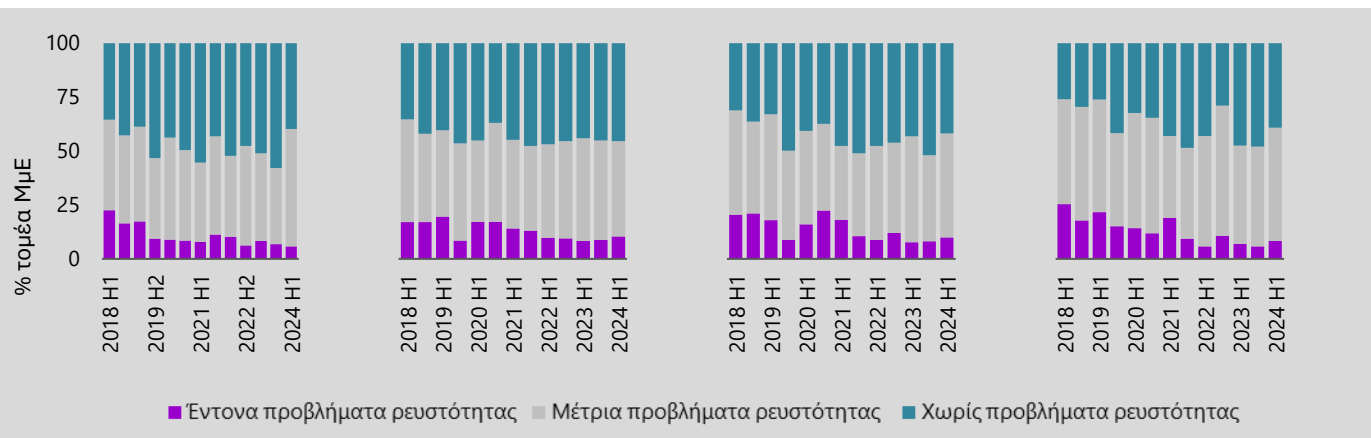
Κατασκευές: : Ανοδικά κινήθηκε ο Δείκτης Εμπιστοσύνης ΜμΕ στις κατασκευές (24 μονάδες έναντι 19 το προηγούμενο εξάμηνο), ενώ πτώση κατέγραψε το ποσοστό των επιχειρήσεων που στοχεύουν στην ανάπτυξη (52% έναντι 64% το προηγούμενο εξάμηνο). Παράλληλα, περί το 70% του τομέα αξιολογεί ως πολύ πιεστικό πρόβλημα το κόστος πρώτων υλών έναντι 65% για το ενεργειακό κόστος και 58% για την εύρεση προσωπικού

Παράρτημα II: Ανάλυση ανά κλάδο

Εξέλιξη ζήτησης^[1]

Προβλήματα ρευστότητας

[1] Ο δείκτης αντιστοιχεί στο καθαρό ισοζύγιο των απαντήσεων για μείωση (-100), σταθερότητα (0) και αύξηση (+100).

Πηγή: Έρευνα συγκυρίας Εθνικής Τράπεζας

Σε θετικά επίπεδα κινήθηκε ο δείκτης τρέχουσας ζήτησης για όλους τους βασικούς κλάδους επιχειρήσεων, ενώ σημαντική άνοδο κατέγραψε και ο δείκτης μελλοντικής ζήτησης, ιδιαίτερα για τις ΜμΕ στο εμπόριο και τις υπηρεσίες. Η χρηματοοικονομική εικόνα του τομέα παραμένει υγιής. Πιο συγκεκριμένα:

Βιομηχανία: Στις 34 μονάδες διαμορφώθηκε ο δείκτης τρέχουσας ζήτησης στη βιομηχανία, βελτιωμένος σε σχέση με το προηγούμενο εξάμηνο (30 μονάδες), ενώ θετικότερες είναι και οι προσδοκίες σχετικά με τη μελλοντική ζήτηση (49 μονάδες έναντι 32 το προηγούμενο εξάμηνο). Επιπλέον, οριακή μείωση καταγράφηκε στο ποσοστό των επιχειρήσεων με έντονα προβλήματα ρευστότητας (6% έναντι 7% το προηγούμενο εξάμηνο), με τα μέτρια προβλήματα ωστόσο να παρουσιάζουν απότομη αύξηση (54% έναντι 35% το προηγούμενο εξάμηνο).

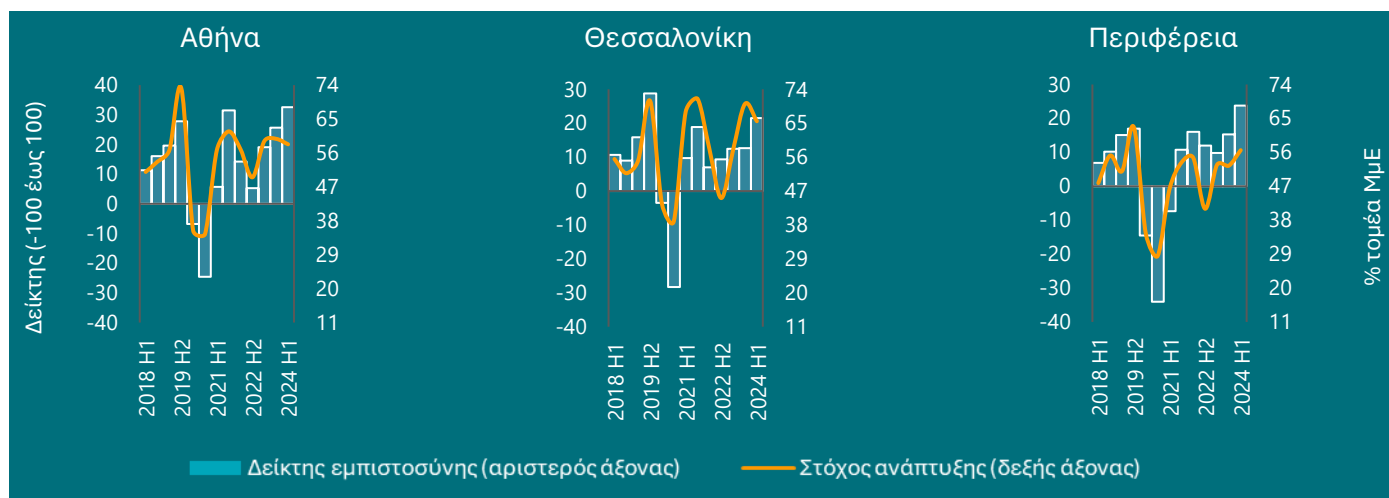
Εμπόριο: Στις 24 μονάδες παρέμεινε ο δείκτης τρέχουσας ζήτησης στο εμπόριο για δεύτερο συνεχόμενο εξάμηνο, ενώ ιστορικό υψηλό κατέγραψε ο δείκτης μελλοντικής ζήτησης αγγίζοντας τις 57 μονάδες (έναντι 31 το προηγούμενο εξάμηνο). Παράλληλα, το ποσοστό των επιχειρήσεων που αντιμετωπίζουν έντονα προβλήματα ρευστότητας παρουσίασε οριακή αύξηση (10% έναντι 9% το προηγούμενο εξάμηνο).

Υπηρεσίες Στις 32 μονάδες διαμορφώθηκε ο δείκτης τρέχουσας ζήτησης στις υπηρεσίες (έναντι 31 το προηγούμενο εξάμηνο), ενώ ιδιαίτερα θετικές είναι οι προσδοκίες για το επόμενο εξάμηνο, με τον αντίστοιχο δείκτη να καταγράφεται στις 34 μονάδες (έναντι 8 το προηγούμενο εξάμηνο). Τέλος, μικρή αύξηση σημειώθηκε στο ποσοστό των επιχειρήσεων με έντονα προβλήματα ρευστότητας (10% έναντι 8% το προηγούμενο εξάμηνο).

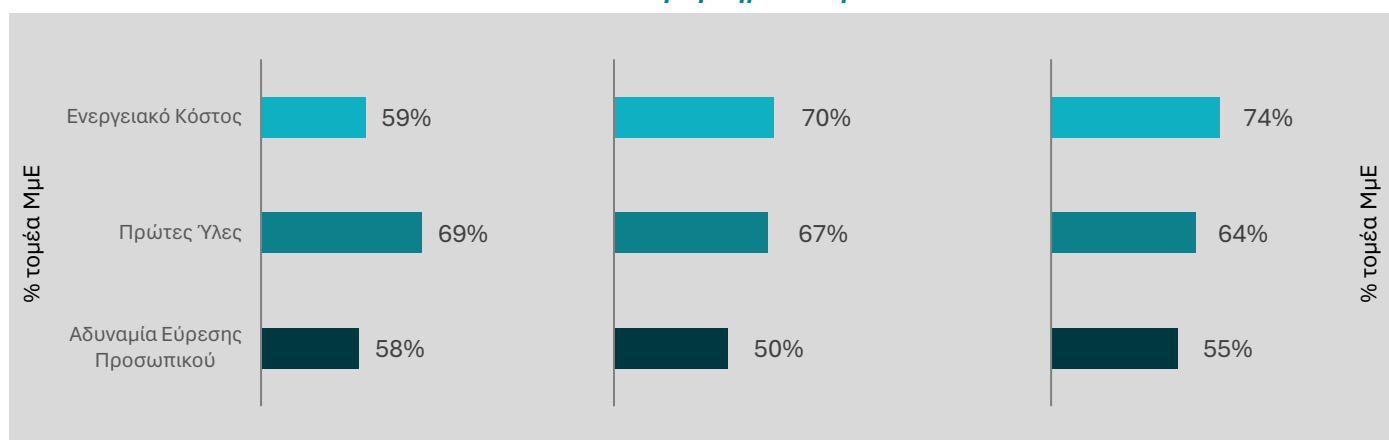
Κατασκευές: Ισχυρή ζήτηση αντιμετώπισε ο κλάδος των κατασκευών, με τον αντίστοιχο δείκτη να διαμορφώνεται στις 45 μονάδες. Επιπλέον, βελτιωμένος εμφανίστηκε και ο δείκτης της μελλοντικής ζήτησης (41 μονάδες έναντι 33 το προηγούμενο εξάμηνο). Το ποσοστό των επιχειρήσεων που αντιμετωπίζουν έντονα προβλήματα ρευστότητας αυξήθηκε στο 8% (έναντι 6% το προηγούμενο εξάμηνο).

Παράρτημα III: Ανάλυση ανά περιοχή

Δείκτης Εμπιστοσύνης^[1]

Πιστικά προβλήματα ΜμΕ

[1] Ο δείκτης αντιστοιχεί στο καθαρό ισοζύγιο των απαντήσεων για μείωση (-100), σταθερότητα (0) και αύξηση (+100).

Πηγή: Έρευνα συγκυρίας Εθνικής Τράπεζας

Υψηλές επιδόσεις σημειώνει ο Δείκτης Εμπιστοσύνης για τις ΜμΕ όλων των περιοχών, με την Αθήνα και την περιφέρεια να καταγράφουν ιστορικά υψηλά επίπεδα. Ήπια πτώση χαρακτηρίζει τον στόχο ανάπτυξης για τις ΜμΕ σε Αθήνα και Θεσσαλονίκη, ενώ άνοδος παρουσιάζεται για τις ΜμΕ της περιφέρειας. Παράλληλα, το μεγαλύτερο ποσοστό επιχειρήσεων όλων των περιοχών αισθάνεται έντονη πίεση από το ενεργειακό κόστος, το κόστος των πρώτων υλών, και την αδυναμία εύρεσης προσωπικού. Αναλυτικότερα:

Αθήνα: Στις 33 μονάδες διαμορφώθηκε ο Δείκτης Εμπιστοσύνης για τις ΜμΕ της Αθήνας, βελτιωμένος κατά 7 μονάδες σε σχέση με το προηγούμενο εξάμηνο (26 μονάδες). Οριακή μείωση 2% κατέγραψε το ποσοστό των επιχειρήσεων που στοχεύουν στην ανάπτυξη (58% έναντι 60% το προηγούμενο εξάμηνο). Επιπλέον, περί το 60% των επιχειρήσεων του τομέα πιέζεται από το ενεργειακό κόστος και την αδυναμία εύρεσης προσωπικού, ενώ το 69% από το κόστος των πρώτων υλών.

Θεσσαλονίκη: Σημαντική άνοδο κατέγραψε ο Δείκτης Εμπιστοσύνης για τις ΜμΕ της Θεσσαλονίκης (22 έναντι 13 το προηγούμενο εξάμηνο). Ωστόσο, μείωση σημειώθηκε στο ποσοστό των επιχειρήσεων που στρέφονται σε αναπτυξιακές στρατηγικές (66% έναντι 70% το προηγούμενο εξάμηνο). Παράλληλα, περί το 70% των επιχειρήσεων του τομέα πιέζεται από τα αυξημένα κόστη σε ενέργεια και πρώτες ύλες, ενώ περί το 50% από την αδυναμία εύρεσης προσωπικού.

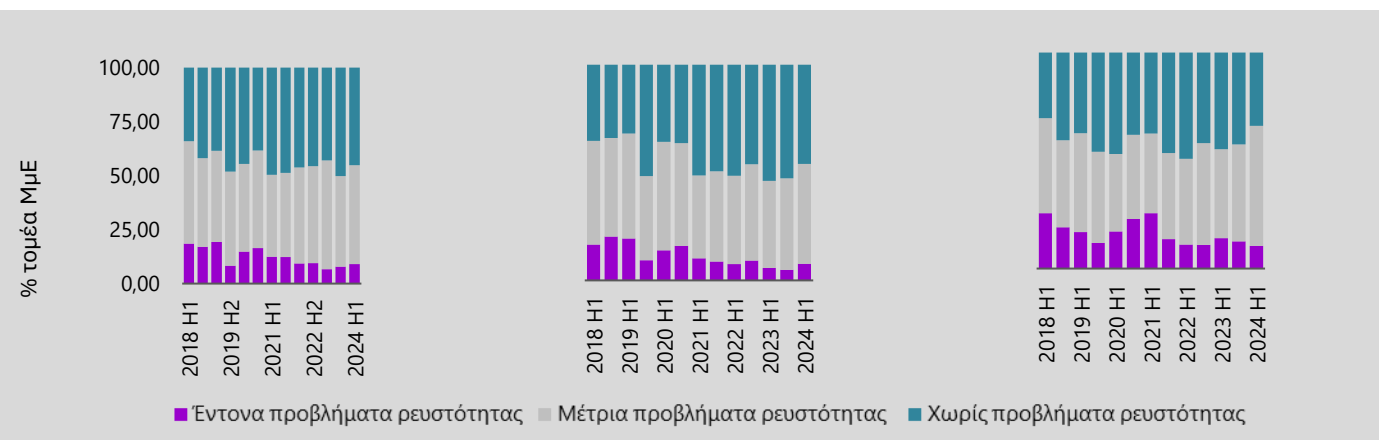
Περιφέρεια: Αυξητικά κινήθηκε τόσο ο Δείκτης Εμπιστοσύνης (24 μονάδες έναντι 15 μονάδων το προηγούμενο εξάμηνο) όσο και το ποσοστό των επιχειρήσεων που στοχεύουν στην ανάπτυξη (57% έναντι 52% το προηγούμενο εξάμηνο) για τις ΜμΕ της περιφέρειας. Τέλος, το ενεργειακό κόστος αποτελεί σημαντικό πρόβλημα για το 74% του τομέα, οι πρώτες ύλες για το 64%, και η αδυναμία εύρεσης προσωπικού για το 55%.

Παράρτημα III: Ανάλυση ανά περιοχή

Εξέλιξη ζήτησης^[1]

Προβλήματα ρευστότητας

[1] Ο δείκτης αντιστοιχεί στο καθαρό ισοζύγιο των απαντήσεων για μείωση (-100), σταθερότητα (0) και αύξηση (+100).

Πηγή: Έρευνα συγκυρίας Εθνικής Τράπεζας

Αυξητικές τάσεις ακολούθησε ο δείκτης της τρέχουσας ζήτησης για τις ΜμΕ σε Αθήνα και Θεσσαλονίκη. Αξιοσημείωτη άνοδο σημείωσε και ο δείκτης της μελλοντικής ζήτησης για όλες τις περιοχές, με τα αστικά κέντρα να καταγράφουν ιστορικά υψηλές επιδόσεις. Η χρηματοοικονομική εικόνα του τομέα παραμένει υγιής, με τις ΜμΕ της περιφέρειας να παρουσιάζοντας μάλιστα οριακή βελτίωση. Πιο συγκεκριμένα:

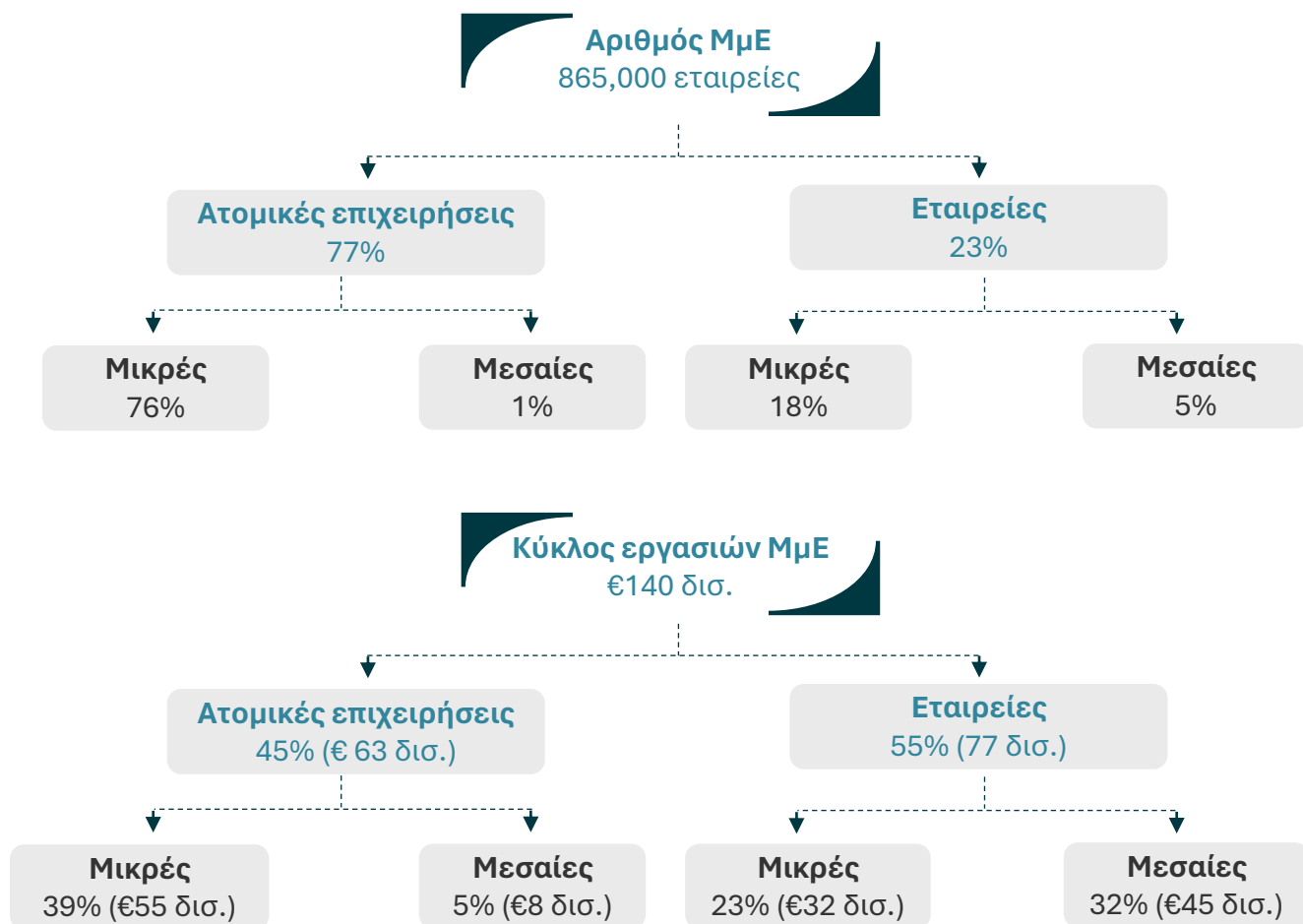
Αθήνα: Στις 32 μονάδες διαμορφώθηκε ο δείκτης τρέχουσας ζήτησης για τις ΜμΕ της Αθήνας (έναντι 30 το προηγούμενο εξάμηνο), ενώ αύξηση 21 μονάδων κατέγραψε ο δείκτης μελλοντικής ζήτησης (56 μονάδες έναντι 35 το προηγούμενο εξάμηνο). Επιπλέον, το ποσοστό του τομέα που έχει έντονα προβλήματα ρευστότητας αυξήθηκε οριακά και διαμορφώθηκε στο 9% (έναντι 8% το προηγούμενο εξάμηνο).

Θεσσαλονίκη: Σημαντική αύξηση παρουσίασε τόσο ο δείκτης τρέχουσας ζήτησης (26 μονάδες έναντι 16 το προηγούμενο εξάμηνο), όσο και ο δείκτης μελλοντικής ζήτησης (50 μονάδες έναντι 16 το προηγούμενο εξάμηνο) για τις ΜμΕ της Θεσσαλονίκης. Παράλληλα, το ποσοστό του τομέα που έχει έντονα προβλήματα ρευστότητας εμφάνισε μικρή αύξηση και διαμορφώθηκε στο 8% (έναντι 5% το προηγούμενο εξάμηνο).

Περιφέρεια: Επιδείνωση παρουσίασαν οι συνθήκες τρέχουσας ζήτησης για τις ΜμΕ της περιφέρειας, με τον αντίστοιχο δείκτη να διαμορφώνεται στις 25 μονάδες (έναντι 34 το προηγούμενο εξάμηνο). Ωστόσο, θετικές εμφανίζονται οι μελλοντικές προσδοκίες του τομέα, με τον αντίστοιχο δείκτη να αυξάνεται στις 32 μονάδες (έναντι 9 το προηγούμενο εξάμηνο). Τέλος, το 11% του τομέα δηλώνει πως έχει έντονα προβλήματα ρευστότητας (έναντι 13% το προηγούμενο εξάμηνο).

Παράρτημα IV: Μεθοδολογία

Χαρτογράφηση του τομέα των ΜμΕ στην Ελλάδα

Για τους σκοπούς της ανάλυσης ορίζονται: **μικρές** οι επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών χαμηλότερο του €1 εκατ. και **μεσαίες** οι επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών μεταξύ €1 εκατ. και €10 εκατ..

Στην άνω χαρτογράφηση τα χαρακτηριστικά κάθε κατηγορίας προσεγγίστηκαν βάσει κατηγοριοποίησης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής που διακρίνει τις επιχειρήσεις βάσει αριθμού εργαζομένων (**μικρές**: έως 10 εργαζόμενοι και **μεσαίες**: 10-50 εργαζόμενοι).

Πηγές: : Ευρωπαϊκή επιτροπή (SBA Factsheet 2019), Eurostat, ΕΛ.ΣΤΑΤ. (Διαρθρωτική Έρευνα Επιχειρήσεων 2018), Εκτιμήσεις ΕΤΕ

- Οι σχεδόν 870,000 ΜμΕ στην Ελλάδα συνεισφέρουν ετησίως κύκλο εργασιών της τάξης των €140 δισ.
- Τα 4/5 των ΜμΕ αντιστοιχούν σε ατομικές επιχειρήσεις, οι οποίες καλύπτουν αντίστοιχο μερίδιο στο σύνολο του εγχώριου εταιρικού τομέα (έναντι μόλις ½ του εταιρικού τομέα στην Ευρώπη).
- Αν και σε αριθμό υπερτερούν οι ατομικές επιχειρήσεις, το μεγαλύτερο μερίδιο του κύκλου εργασιών (της τάξης του 60%) παράγεται από εταιρείες διάφορων νομικών μορφών (ΑΕ, ΟΕ, ΕΕ, ΕΠΕ κτλ.).

Παράρτημα IV: Μεθοδολογία

Περιγραφή δείγματος

Κατανομή αριθμού εταιρειών δείγματος ^{[1][2]}					
Κύκλος εργασιών (εκ. €)	Βιομηχανία	Εμπόριο	Υπηρεσίες	Κατασκευές	Σύνολο
(0 – 0,1]	39	42	41	11	133
(0,1 – 0,5]	43	40	41	9	133
(0,5 – 1]	16	23	28	12	79
(1 – 2,5]	29	25	22	9	85
(2,5 – 5]	26	27	22	7	82
(5 – 10]	30	27	21	10	88
Σύνολο	183	184	175	58	600

[1] Ανάλογα με τη διαθεσιμότητα των στοιχείων υπάρχει πιθανότητα αποκλίσεων της τάξης του 10%
[2] Αφορά το σταθερό δείγμα για την κατασκευή των διαχρονικών δεικτών

Σύνθεση εταιρικού τομέα ΜμΕ ^[3]					
Κύκλος εργασιών (εκ. €)	Βιομηχανία	Εμπόριο	Υπηρεσίες	Κατασκευές	Σύνολο
(0 – 0,1]	7%	7%	7%	2%	22%
(0,1 – 0,5]	7%	7%	7%	2%	22%
(0,5 – 1]	4%	4%	4%	2%	14%
(1 – 2,5]	3%	4%	4%	1%	13%
(2,5 – 5]	3%	4%	5%	1%	14%
(5 – 10]	4%	5%	5%	1%	14%
Σύνολο	28%	31%	32%	9%	100%

[3] Βάσει κύκλου εργασιών, σταθμισμένος μέσος όρος τελευταίας δεκαετίας

Πηγές: Μητρώο επιχειρήσεων Ελ.Στατ. (2020), ICAP, Eurostat, Εκτιμήσεις ΕΤΕ

- Η ανάλυση αφορά δείγμα επιχειρήσεων με κύκλο εργασιών έως €10 εκατ., τις οποίες για τους σκοπούς της ανάλυσης ορίζουμε ως μικρομεσαίες επιχειρήσεις (ΜμΕ).
- Η επιλογή των εταιρειών έγινε μέσω διαστρωματικής δειγματοληψίας (stratified sampling method), κατά τα πρότυπα αντίστοιχων ερευνών που πραγματοποιούνται από διεθνείς οργανισμούς. Ειδικότερα, επιλέχθηκαν συνολικά 600 εταιρείες για το σταθερό δείγμα, με τρόπο τέτοιο ώστε να κατανέμονται ομοιόμορφα βάσει δύο βασικών παραγόντων: την τάξη του κύκλου εργασιών (6 τάξεις μεγέθους) και τον κλάδο δραστηριοποίησης (Βιομηχανία, Εμπόριο, Υπηρεσίες, Κατασκευές).
- Προκειμένου να προκύψουν συμπεράσματα αντιπροσωπευτικά του εταιρικού τομέα ΜμΕ, πραγματοποιήθηκε στάθμιση των απαντήσεων ανάλογα με τη συμμετοχή της κάθε υποκατηγορίας στο συνολικό κύκλο εργασιών του τομέα. Με αυτόν τον τρόπο προέκυψαν συμπεράσματα (i) ανά μέγεθος, (ii) ανά κλάδο και (iii) συνολικά για τον εταιρικό τομέα ΜμΕ. Βάσει της μεθοδολογίας, οι διακρίσεις που γίνονται κατά την ανάλυση που ακολουθεί αναφέρονται κατά κανόνα σε μερίδια βάσει συνεισφοράς στον κύκλο εργασιών και όχι βάσει αριθμού εταιρειών.

Παράρτημα IV: Μεθοδολογία

Κατασκευή Δείκτη Εμπιστοσύνης

- Στοχεύοντας στην κατασκευή ενός δείκτη εμπιστοσύνης για τις ΜμΕ, έχουμε συμπεριλάβει κάποιες βασικές ερωτήσεις που αποτυπώνουν το επίπεδο δραστηριότητας κατά το προηγούμενο και επόμενο εξάμηνο. Το πρότυπο των ερωτήσεων βασίζεται στο εναρμονισμένο ερωτηματολόγιο που προτείνουν ο ΟΟΣΑ και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, βελτιώνοντας έτσι τη συγκρισιμότητα του δείκτη.
- Οι ερωτήσεις του δείκτη έχουν 3 εναλλακτικές απαντήσεις: αύξηση (+), σταθερότητα (=), μείωση (-) ή υψηλότερο από το κανονικό (+), κανονικό (=), χαμηλότερο από το κανονικό (-). Αρχικά μετατρέπουμε τον αριθμό των απαντήσεων ανά κατηγορία (+,=,-) σε ποσοστά και στη συνέχεια υπολογίζουμε το καθαρό ισοζύγιο αφαιρώντας το ποσοστό των (-) από το ποσοστό των (+). Δεύτερο εξάμηνο, ο δείκτης εμπιστοσύνης για κάθε κλάδο είναι ο μέσος όρος των καθαρών ισοζυγίων για τις παρακάτω ερωτήσεις:
 - ✓ Για τη βιομηχανία: Επίπεδο παραγγελιών, επίπεδο αποθεμάτων και μελλοντική τάση παραγωγής.
 - ✓ Για τις υπηρεσίες: Κατάσταση επιχείρησης προηγούμενου εξάμηνου, παρελθοντική και μελλοντική τάση ζήτησης.
 - ✓ Για το εμπόριο: Επίπεδο αποθεμάτων, παρελθοντική και μελλοντική ζήτηση.
 - ✓ Για τις κατασκευές: Επίπεδο ανεκτέλεστου υπολοίπου και μελλοντική τάση απασχόλησης.
- Για το σύνολο του εταιρικού τομέα των ΜμΕ, ο δείκτης εμπιστοσύνης εκτιμήθηκε ως ένας σταθμισμένος μέσος όρος των επιμέρους κλάδων (με σταθμίσεις τα μερίδια του κύκλου εργασιών των κλάδων στην οικονομία).
- Η τακτική διενέργεια της έρευνας σε εξαμηνιαία βάση θα μας προσφέρει την εικόνα της διαχρονικής πορείας των ΜμΕ, όπως θα αποτυπώνεται στο δείκτη. Για την εξαγωγή αξιόπιστων συμπερασμάτων, η σύγκριση θα διενεργείται μεταξύ του τρέχοντος επιπέδου του δείκτη και του μακροχρόνιου μέσου όρου του (με σκοπό τη διόρθωση ενδεχόμενης υπέρμετρης αισιοδοξίας ή απαισιοδοξίας (over-optimism or over-pessimism bias)).
- Στην πορεία του δείκτη εμπιστοσύνης (όπως και σε τυχόν άλλες διαχρονικές αναλύσεις) δεν λαμβάνεται υπόψη το κλείσιμο εταιρειών παρά μόνο η εξελίξεις που αφορούν τις επιχειρήσεις που βρίσκονται σε λειτουργία κατά την περίοδο διενέργειας της έρευνας.

Παράρτημα IV: Μεθοδολογία

Ταυτότητα της δειγματοληπτικής έρευνας

- Εταιρία: KANTAR
- Μεθοδολογία: Ποσοτική έρευνα, με τη μορφή τηλεφωνικών συνεντεύξεων (Computer Aided Telephone Interviewing- C.A.T.I.), με χρήση δομημένου ερωτηματολογίου 20 λεπτών.
- Δείγμα: Συνολικά διεξήχθησαν 602 συνεντεύξεις:
 - ✓ 345 επιχειρήσεις με τζίρο μέχρι 1εκ. ευρώ (ελεύθεροι επαγγελματίες, ατομικές επιχειρήσεις, ΟΕ, ΕΕ, ΕΠΕ, ΑΕ)
 - ✓ 255 επιχειρήσεις με τζίρο από 1-10εκ. ευρώ (ΟΕ, ΕΕ, ΑΕ, ΕΠΕ)
- Γεωγραφική κάλυψη:
 - ✓ Αθήνα, Θεσσαλονίκη, Ηράκλειο, Ιωάννινα, Καβάλα, Λάρισα, Πάτρα, Αλεξανδρούπολη, Καλαμάτα, Κοζάνη
- Δειγματοληψία: Πολυσταδιακή, στρωματοποιημένη, μη αναλογική δειγματοληψία ως προς κλάδο, τάξη μεγέθους τζίρου & περιοχή σε κάθε ένα από τα δύο υπο-δείγματα. Quotas ως προς το μέγεθος του τζίρου για το booster δείγμα.
- Στατιστικό σφάλμα: στο σύνολο κάθε υπό-δείγματος των 600 επιχειρήσεων το μέγιστο στατιστικό σφάλμα είναι +/- 4,15% σε επίπεδο εμπιστοσύνης 95%.
- Περίοδος διεξαγωγής: 13/3/2024-15/4/2024
- Διεξαγωγή: Η έρευνα διεξήχθη σύμφωνα με τους κώδικες δεοντολογίας της ESOMAR και του ΣΕΔΕΑ και τις προδιαγραφές ποιοτικού ελέγχου που ορίζονται από τον ΠΕΣΣ (Ποιοτικός Έλεγχος Συλλογής Στοιχείων). Για την διεξαγωγή της έρευνας πεδίου εργάστηκαν 39 ερευνητές και 2 επιθεωρητές, με εμπειρία και εξειδίκευση σε έρευνες επιχειρήσεων.

Αποποίηση Ευθύνης

Η παρούσα έκθεση καταρτίστηκε από τη Διεύθυνση Οικονομικής Ανάλυσης της Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδος, η οποία εποπτεύεται από την Τράπεζα της Ελλάδος και την Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς, και προορίζεται αποκλειστικά ως απλή αναφορά για την ενημέρωση εμπειρων και ειδικευμένων επενδυτών, οι οποίοι αναμένεται και θεωρούνται απολύτως ικανοί να λαμβάνουν επενδυτικές αποφάσεις χωρίς να βασίζονται στο περιεχόμενο της έκθεσης, δηλαδή μόνον εφόσον πραγματοποιήσουν ίδια ανεξάρτητη έρευνα σε πηγές της επιλογής τους. Η παρούσα έκθεση δεν συνιστά επενδυτική έρευνα ούτε σύσταση για έρευνα, και ως τέτοια δεν καταρτίστηκε βάσει νομικών απαιτήσεων με σκοπό τη διασφάλιση της ανεξαρτησίας της επενδυτικής έρευνας. Οι πληροφορίες που περιέχονται στην παρούσα έκθεση δεν συνιστούν παροχή επενδυτικών συμβουλών και σε καμία περίπτωση δεν μπορούν να χρησιμοποιηθούν ή να θεωρηθούν σαν πρόταση ή προτροπή για αγορές ή πωλήσεις ή προώθηση προσφοράς ή προτροπής για αγορές ή πωλήσεις ή για συμμετοχή σε σύμβαση αναφορικά με κάθε χρεόγραφο, προϊόν, υπηρεσία ή επένδυση. Οι πληροφορίες ή οι απόψεις που περιέχονται στην παρούσα έκθεση δεν επαρκούν για να στηρίξουν μια επενδυτική απόφαση – και δεν συνιστούν δήλωση ή εγγύηση όσον αφορά τις μελλοντικές επιδόσεις οποιουδήποτε χρηματοπιστωτικού μέσου, πίστωσης, συναλλαγματικής ισοτιμίας ή άλλου μέτρου της αγοράς ή της οικονομίας. Οι επιδόσεις που έχουν σημειωθεί στο παρελθόν δεν αποτελούν αξιόπιστη ένδειξη μελλοντικών επιδόσεων. Δηλώνεται δεόντως ότι τα επενδυτικά προϊόντα ενέχουν επενδυτικούς κινδύνους, μεταξύ των οποίων συγκαταλέγεται ο κίνδυνος απώλειας μέρους ή του συνόλου του επενδυόμενου κεφαλαίου. Η Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος και/ή τα συνδεδεμένα με αυτήν πρόσωπα δεν φέρουν καμία απολύτως ευθύνη για τυχόν συνέπειες (συμπεριλαμβανομένης, ενδεικτικά, της άμεσης, έμμεσης ή επακόλουθης ζημίας, της απώλειας κέρδους, και άλλων απωλειών) που προκύπτουν από τυχόν εξάρτηση ή χρήση της παρούσας έκθεσης, και δεν αναλαμβάνουν καμία νομική υποχρέωση έναντι επενδυτή που θα λάβει άμεσα ή έμμεσα την παρούσα έκθεση. Η τελική επενδυτική απόφαση πρέπει να λαμβάνεται από τον επενδυτή, και την ευθύνη για την επένδυση πρέπει να αναλάβει ο επενδυτής. Όποια στοιχεία έχουν χρησιμοποιηθεί στην παρούσα έκθεση, έχουν ληφθεί από πηγές που θεωρούνται αξιόπιστες, αλλά δεν έχουν επαληθευτεί από ανεξάρτητο φορέα. Λόγω της πιθανότητας λάθους εκ μέρους αυτών των πηγών, η Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος δεν εγγυάται για την ακρίβεια, τον επίκαιρο χαρακτήρα ή τη χρησιμότητα οποιασδήποτε πληροφορίας. Οι πληροφορίες και οι απόψεις που περιέχονται στην παρούσα έκθεση υπόκεινται σε μεταβολές χωρίς προειδοποίηση, και δεν υφίσταται υποχρέωση επικαιροποίησης των πληροφοριών και των απόψεων που περιέχονται στην παρούσα έκθεση. Η Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος, οι συνδεδεμένες με αυτήν εταιρείες, οι εκπρόσωποί της, τα στελέχη της και/ή το προσωπικό της ή άλλα πρόσωπα που σχετίζονται με αυτήν, δεν αναλαμβάνουν καμία ευθύνη ή υποχρέωση σε σχέση με την ακρίβεια ή την πληρότητα των πληροφοριών που περιέχονται στην παρούσα έκθεση, ή για οποιαδήποτε ζημία, εν γένει, που απορρέει από τυχόν χρήση της παρούσας έκθεσης, συμπεριλαμβανομένων των επενδυτικών αποφάσεων που βασίστηκαν στην παρούσα έκθεση. Η παρούσα έκθεση δεν υποτίθεται ότι περιέχει όλες τις πληροφορίες που μπορεί να χρειάζεται ένας υποψήφιος επενδυτής. Οι αποδέκτες της παρούσας έκθεσης θα πρέπει να αξιολογούν σε ανεξάρτητη βάση τις ειδικές πληροφορίες και απόψεις που περιέχονται σε αυτήν, και να ζητούν τις συμβουλές των επαγγελματιών και οικονομικών συμβούλων της επιλογής τους σε σχέση με οποιοδήποτε επενδυτικό, οικονομικό, νομικό, επιχειρηματικό, φορολογικό, λογιστικό ή κανονιστικό ζήτημα, πριν προβούν σε οποιαδήποτε επένδυση ή πριν πραγματοποιήσουν οποιαδήποτε συναλλαγή σχετικά με πληροφορίες και απόψεις που πραγματεύεται η παρούσα έκθεση.

Η Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος Α.Ε. συνέταξε και δημοσίευσε την παρούσα έκθεση απολύτως ανεξάρτητα από οποιαδήποτε συνδεδεμένη με αυτήν εταιρεία και, ως εκ τούτου, όλες οι δεσμεύσεις, απόψεις, προβλέψεις, αξιολογήσεις ή ενδεικτικές τιμές που διατυπώνονται στις εν λόγω εκθέσεις μπορεί να διαφέρουν ουσιαστικά από τυχόν παρόμοιες εκθέσεις οι οποίες εκδίδονται από συνδεδεμένες εταιρείες, και μπορεί να βασίζονται σε διαφορετικές πηγές και μεθοδολογίες. Η παρούσα έκθεση δεν απευθύνεται σε, ούτε προορίζεται για, διανομή προς χρήση από πρόσωπα ή οντότητες που είναι πολίτες ή κάτοικοι ή έχουν έδρα σε οποιαδήποτε τοποθεσία, κράτος, χώρα ή άλλη δικαιοδοσία στην οποία η εν λόγω διανομή, δημοσίευση, διάθεση ή χρήση αντίκειται προς τους σχετικούς νόμους, κανονισμούς ή κανόνες. Η παρούσα έκθεση προστατεύεται από τους νόμους περί πνευματικής ιδιοκτησίας και δεν επιτρέπεται η τροποποίηση, αναπαραγωγή ή αναδημοσίευση ή μεταβίβασή της, είτε άμεσα είτε έμμεσα, σε οποιοδήποτε τρίτο μέρος, εν όλω ή εν μέρει, χωρίς προηγούμενη γραπτή συγκατάθεση της Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδος. Όλες οι απόψεις που διατυπώνονται στην παρούσα έκθεση εκφράζουν με ακρίβεια τις προσωπικές απόψεις του συντάκτη αποκλειστικά, όσον αφορά καθένα και όλα τα θέματα που καλύπτονται. Περαιτέρω, βεβαιώνεται ότι κανένα μέρος της αποζημίωσης του συντάκτη της έκθεσης δεν είχε, ούτε έχει, ούτε θα έχει άμεση ή έμμεση σχέση με τις συγκεκριμένες θέσεις ή τις απόψεις που διατυπώνονται στην παρούσα έκθεση.

Μικρομεσαίες Επιχειρήσεις:

Δείκτης Εμπιστοσύνης & Έρευνα Συγκυρίας

Βουμβάκη Τζέση

Deputy Chief Economist

(+30) 210 334 1549

e-mail: fvoumv@nbg.gr

Κουτούζου Αθανασία

Head of Entrepreneurship & Business Analysis

(+30) 210 334 1528

e-mail: koutouzou.ath@nbg.gr

Κρόμπας Ιωάννης

Economist

(+30) 210 334 1207

e-mail: krompas.ioannis@nbg.gr

Τζιοβάρα Αφροδίτη

Economist

(+30) 210 334 1458

e-mail: tziovara.afroditi@nbg.gr